

تربیت (آموزش) مبتنی بر شایستگی (۱) Competency-Based Education (CBE)

علی‌رضا یوسفی

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی ۱۳۸۴؛ ۵(۲): ۲۰۱ تا ۲۰۰.

بل (Bell)، کوزالوسکی (Kozalowski) و وینتر (Winter) در تشریح مفهوم CBE، برای آن پنج قلمرو در نظر گرفته‌اند: فهم بالینی (Clinical Acumen)، مهارت‌های بین فردی (Interpersonal Skills)، مهارت‌های سازمانی (Organizational Skills)، رشد و توسعه (Growth and Development) و عملکرد حرفه‌ای (Business practice) (۲).

چنان که بر اساس تعاریف و مفاهیم ذکر شده درصدد ارائه مفهوم سازمان یافته‌ای از آموزش مبتنی بر شایستگی داشته باشیم، شاید در حوزه آموزش علوم پزشکی بتوانیم آن را آموزشی در نظر بگیریم که با اهداف و ویژگی‌های زیر تا حدودی قابل تبیین است:

- آموزشی که دانش و اطلاعات مناسب و مرتبط با ایفای نقش و وظایف حرفه‌ای در اختیار فراگیران قرار دهد.

- آموزشی که بر یادگیری و ارتقای مهارت و یا مهارت‌های فراگیران تا رسانیدن آنان به توانمندی اجرای موفقیت‌آمیز و مؤثر مهارت‌هایشان تأکید دارد.

- آموزشی که اهداف آن از تحلیل دقیق وظایف حرفه‌ای اتخاذ می‌شود.

- آموزشی که تغییر دانش، نگرش و مهارت فراگیران را به صورت توأمان برای ایفای وظایف حرفه‌ای مورد نظر قرار می‌دهد.

البته آموزش مبتنی بر شایستگی از یک سابقه و پشتوانه نظری در ادبیات حوزه آموزش برخوردار است و برای رسیدن به اهداف این آموزش، روش‌هایی ذکر گردیده و ویژگی‌هایی نیز برای آن منظور شده است که برای درک وسیع‌تر از مفهوم CBE مناسب دارد (به این موضوع در شماره بعد اشاره خواهد شد).

در حوزه آموزش علوم پزشکی (Medical Education)، واژه تربیت مبتنی بر شایستگی، یک واژه بسیار مشهور و پرکاربرد است. به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران حوزه آموزش علوم پزشکی، تربیت مبتنی بر شایستگی (CBE)، مبنا و فلسفه آموزش پزشکی محسوب می‌شود. اگر این نقش محوری و مبنایی را برای CBE در آموزش علوم پزشکی بپذیریم، علی‌القاعده، بسیاری از فعالیت‌ها در حوزه آموزش پزشکی باید بر مبنای درکی که از CBE داریم سامان یابد. بر این اساس، تشریح مفهوم CBE نیز از اهمیت اساسی برخوردار می‌گردد.

واژه Competence و همچنین Competency به عنوان «اسم»، اشاره به کیفیت و میزان برخورداری از صفت «Competent» بودن دارد. فرهنگ آکسفورد در تعریف Competent به عنوان صفت، آن را «برخورداری از دانش و توانایی انجام موفقیت‌آمیز برخی کارها» تعریف می‌کند و به عنوان صفت برای افراد، به فردی اطلاق می‌کند که کارآمد (Efficent) و توانمند (Capable) باشد.

در تعریفی که اپستین (Epstein) و هاندردت (Hundert) از مفهوم شایستگی (Competency) در حوزه علوم پزشکی ارائه داده‌اند، آن را به صورت زیر تعریف کرده‌اند:

«قضاوت صحیح و عادت به استفاده از ارتباطات، دانش، مهارت‌های فنی، استدلال بالینی، احساسات، ارزش‌ها و بازانديشی در فعاليت‌های روزانه با هدف ارائه خدمت به جامعه و افراد» (۱).

آدرس مکاتبه: دکتر علی‌رضا یوسفی (استادیار)، گروه آموزش پزشکی، مرکز تحقیقات آموزش در علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، خیابان هزارجریب، اصفهان.
E-mail: aryousefy@edc.mui.ac.ir

آموزش در آموزش پزشکی توسعه قابل توجهی یافته است. به این لحاظ، تشریح بیشتر این مفهوم در حوزه آموزش پزشکی نیز ضرورت دارد که این نیز در ادامه بحث خواهد آمد.

اشاره به این نکته نیز شاید لازم باشد که CBE در حوزه آموزش علوم پزشکی (Medical Education) بیشتر و مفصل تر از سایر حوزه‌ها مورد اقبال و استقبال و استفاده قرار گرفته است و فنون و شیوه‌های این نوع

منابع

۱. Epstein RM, Hundert EM. Defining and assessing professional competence. JAMA ۲۰۰۲; ۲۸۷(۲): ۲۲۶-۳۵.
۲. Bell HS, Kozokowski SM, Winter RO. Competency-based education in family practice. Fam Med ۱۹۹۷; ۲۹(۱۰): ۷۰۱-۴.

Archive of SID